

Мр Добривоје Јовановић
Историјски архив Јагодина

ПЕТРОВСКА СКУПШТИНА 1848. ГОДИНЕ

ПРЕДЛОЗИ ДЕПУТАТА ИЗ ЈАГОДИНСКОГ И ЋУПРИЈСКОГ ОКРУГА

Тешке спољашне и унутрашње прилике, натерале су кнеза Александра Карађорђевића да сазове скупштину. Два најважнија унутрашња проблема су била акција Обреновића и подела у Савету међу уставобранитељима.

О припремама кнеза Милоша да подстакне нову побуну у Србији, власт је била обавештена још средином марта 1848. године. Министарство унутрашњих дела убрзо је издало распис локалним властима за предузимање мера на спречавању побуне Обреновића. Према наредби, која је упућена свим окружним властима у Србији, као и Начелству окружја јагодинском, неопходно је било предузети: *а) Да се у целом повереном му окружју највеће стареније од касателни полицајни и опитински власти да то објави, да се мир и добар поредак у земљи одржи. б) Да се на подозрелне људе и мутљивце добро и бодро мотри, да ови међу народом не разпростиру речи које би служиле на усколебање мира и доброга поретка и на привлачење на ползу непријатеља Отечества. И ако би се ма гди овакви мутљивац показао, да се одма увати, на најстрожији испит предузме и подоботелно поступити. в) Началничество ће ово стареније своје на то обратити, да не би бунтовници гди успели и народ заузели, а ако би у случају ма гди покушеније учинили, Началство Окружно само собом повереном му наредбом, да се постара бунтовнике сатрти и побити, имајући одма при појавленију бунтовника, Г. Попечитеља внутр. дела у Крагујевцу налазећег се извести као и Попечитељство ово и суседна му окружна началничества, који ће бити дужна идма наоружаном руком притећи...*⁸⁸

---

⁸⁸ АС, НОЈ, Ф V, р-127/1848.

Вероватно из страха, а можда и неповерења у војску и власт у Србији, кнез Александар Карађорђевић је 17. маја преузео врховну команду над стајаћом војском. У истом допису изнео је поштрене мере према онима, који не би испуњавали његове наредбе. После одласка кнеза Михаила из Новог Сада и задржавање кнеза Милоша у Загребу, прошла је опасност од Обреновића, па су све ванредне мере укинуте 27. маја.⁸⁹

Кад је у питању подела међу водећим људима у Србији, сматра се да је Тома Вучић - Перишић био највећи противник власти. То се сазнало хапшењем извесног Томе Ристића, терзије из Јагодине, маја 1848. године у Жагубици. Он је говорио о информацијама из бечких новина, које је добијао Милета Радојковић у Јагодини, да су се кнез Милош и Тома Вучић-Перишић договорили, да уз помоћ 100 000 руских војника сруше кнеза Александра Карађорђевића.⁹⁰

Формални предлог за одржавање скупштине кнез је упутио Савету 5. маја 1848. године: „У садањим усколебљивом стању веће части Европских Држава и неки предела и самог одсуства нашег и прилагодити се могућим још тежим политичким обити потреба и полза отечества нашег изнакује да се употребе неке изванредне мере ради обдржанија и обезбеђенија нашег внутреног мира и поретка“. Ради општег споразума и договора, кнез је са Саветом одредио датум одржавања скупштине. Министарство унутрашњих дела обавестило је Начелство окружја јагодинског, да је на основу одлуке кнеза Александра Карађорђевића од 12. маја, одлучено да се скупштина држи 1. јуна, ...“на којој ће се народ одржанију мира и поретка нашег отечества договарати и саветовати...”⁹¹

Због противљења Русије и Порте, а и због акција Обреновића, кнез Александар Карађорђевић био је принуђен да одложи скупштину. Кнез је одлуку о одлагању скупштине за Петровдан 29. јуна донео 18. маја, а дан касније окружно начелство добило је о томе допис Попечитељства унутрашњих дела. На основу тога, окружно начелство је 21. маја одлуку о одржавању скупштине на Петровдан саопштило среским начелницима, и са налогом да изабрани депутати, до новог позива, остану код својих кућа. Срески начелници су о одлагању скупштине обавестили депутате из својих срезова 24. маја.

Нови позив за почетак заседања скупштине депутати из Јагодинског округа добили су 14. јуна. Попечитељства унутрашњих дела обавестило је

---

⁸⁹ АС, НОЈ, Ф V, р-127/1848.

⁹⁰ АС, НОЈ, Ф VI, 2-133/1848.

⁹¹ АС, НОЈ, Ф VI, р-133/1848. 16. мај 1848.

депутате да дођу у Крагујевац 28. јуна, како би присуствовали првом скупштинском састанку, заказаном за 29. јуни.⁹²

*

Правила за избор депутата за Петровску скупштину окружно начелство је добило 14. маја. Према правилима, један депутат се бирао на 250 пореских глава. Састав скупштине чинили су сви епископи и митрополит, по један свештеник мирског реда из сваког округа и по један свештеник манастирског реда из сваке епархије, два архијереја по митрополитовом избору, председник или члан врховног суда, председник или члан из сваког одељења Апелационог суда, два официра гарнизонске војске, окружни начелник или његов помоћник из сваког округа, председник или члан из сваког окружног суда, један срески начелник из сваког округа.⁹³

Према истим правилима одређен је и начин избора депутата. Окружним начелницима је наложено, да по пријему решења кнеза Александра Карађорђевића, среским начелницима издају налог по којима ће се приступити избору депутата у њиховим срезовима. Срески начелници су потом морали да окупе кметове из целог среза, да би им саопштили решење књажево и објаснили циљ и узрок држања скупштине, па да их затим упуте у своје општине, где би сакупљеном народу то исто саопштили. Полицијске власти су на среску скупштину могле да доведу по два пандура, а окружни и срески начелници по једног пандура. Избор депутата морао је бити слободан, и без сваког мешања полицијске власти. Од народа је тражено да слободно изабере депутате за скупштину, и то познате људе „у које је имао поверење и који су тежили благостању народа“.⁹⁴

Кметовима је наложено да на десет пореских глава бирају по једног представника за среску скупштину, на којој ће се бирати депутати за Народну скупштину. Ови представници морали су да дођу на среску скупштину када их позове срески начелник. Када се буде састала среска скупштина, срески начелник би им прво прочитао књажево решење, протумачио га, и после тога саопштио колико депутата бира њихов срез за Народну скупштину. После препоруке да они слободно бирају депутате, срески начелник би се удаљио са скупштине, уз обавезу да му се јави, који

---

⁹² АС, НОЈ, Ф VI, р-133/1848.

⁹³ АС, НОЈ, Ф V, р - 100/848.

Србске новине, бр. 48 од 14. маја 1848. године.

⁹⁴ АС, НОЈ, Ф V, р-100/1848.

су депутати избрани. У избране депутате било је нужно да се изаберу и трговци. Изгледа да је у варошима избор био непосредан.⁹⁵

Пошто би се депутати изабрали, народ целог среза био је дужан да изда пуномоћје за скупштину, са потписима и печатима надлежних општина. Пуномоћје је морало бити таквог садржаја, где би се истакло, да је народ слободно изабрао депутате, да се депутати наведу поименице, да народ полаже у њих поверење, да ће они на скупштини своје мишљење и предлоге, као и скупштинске одлуке, ускладити са народним жељама и жељама књажевим и његових попечитељстава. Исто тако, у садржају је требало да се истакне и спремност представника општина и целог народа, да ће пристати на све одлуке које буду њихови депутати на скупштини закључили. Овакво пуномоћје морала је најпре да потпише среска скупштина, потом окружни начелник, и на крају да буде потврђено од окружног суда.

Изабрани депутати били су дужни да остану код својих кућа до позива, како би сви заједно са окружним начелником или његовим помоћником и једним среским начелником, кога окружни начелник одреди, отишли на скупштину. На крају је наложено окружним начелницима, да обавесте народ, да ће само избрани депутати на скупштини имати право гласа и дневнице примати, и да се не воде други људи.⁹⁶

Према истим правилима, на основу броја порески глава, Јагодина је давала 3 депутата, срез левачки 15, као и срез темнићки такође 15 депутата.⁹⁷

На скупштини **среза левачког**, одржаној 20. маја, за депутате су избрани: 1. Мијаило Обрадовић, председник општине у Медвеђи, 2. Радосав Милутиновић, општина рајиначка, 3. Прока Јовановић, из општине Рековац, 4. Милија Станковић, председник општине Ратковић, 5. Обрад Ђуковић, председник општине Пчелице, 6. Сима Петровић, председник општине Белушић, 7. Мијат Ђулак, председник општине Велика Дренова, 8. Јован Крунић, председник општине Љубостињске, 9. Симон Радојевић, из општине Деоничке, 10. Милоје Симоновић, латов из Калудре, 11. Мијаило Шарчевић, из општине Мишевић, 12. Апостол Јовановић, из општине Жупањевац, 13. Лазар Радовановић, из општине Шантаровац, 14. Маринко

---

⁹⁵ АС, НОЈ, Ф VII, р - 133/1848.

⁹⁶ АС, НОЈ, Ф VII, р - 133/1848.

⁹⁷ АС, НОЈ, Ф VII, р - 133/848.

Радовановић, председник општине..., 15. Марко Лазић, председник општине волујачке.⁹⁸

Народ **среза темнићког**, на среској скупштини одржаној 21. маја у Бачини, изабрао је следеће депутате: за Јагодину 1. Милош Миљковић, председник Примирителног суда вароши Јагодине, 2. Мијалко Здравковић, трговац из Јагодине, 3. Јоца Крстић, трговац из Јагодине, и за срез 4. Станисав Стојковић, председник суда у Обрежу, 5. Маринко Ђурђевић, председник суда у Мијатовцу, 6. Марко Ђурђевић, земљорадник из Бачине, 7. Петко Петровић, земљорадник из Избенице, 8. Павле Недељковић, председник суда у Рашевици, 9. Тодосије Павловић, председник суда у Крчину, 10. Милош Павловић, председник суда у Јовцу, 11. Милован Сремчевић, председник суда у Белој Води, 12. Лука Пауновић, председник суда у Бошњану, 13. Лука Велимировић, земљорадник из Јасике, 14. Прока Пауновић, земљорадник из Варварина, 15. Глигорије Миленковић, председник суда у Шанцу, 16. Сава Спасојевић, председник суда у Пањевцу, 17. Радосав Стојиљковић, председник суда у Ланишту, 18. Рака Радосављевић, председник суда у Рибару.⁹⁹

Захтеви свих депутата формулисани су 30. јуна на посебним састанцима по окрузима. Сутрадан су захтеви депутата предавани влади. Депутати Јагодинског и Ћупријског окружја били су доста активни у подношењу захтева. Многи предлози били су заједнички за целу земљу, јер су проблеми били свуда присутни. Са депутатима свих осталих окружја, предлагали су да се судске парнице убрзају, и да се тадашњи начин суђења скрати и олакша.

Када су у питању захтеви за сазивањем скупштине, депутати 14 округа, међу којима и депутати Јагодинског окружја, предлагали су да се скупштина сазива сваке године, док су депутати Ћупријског округа предлагали сазивање две врсте скупштине, мале сваке године и велике сваке треће године. Сва окружја предлагала су, да се у делатност скупштине унесе преглед стања државне касе, као и преглед свих државних послова. На овој скупштини, депутати Јагодинског и Ћупријског окружја, са депутатима још четири округа, тражили су да се дозволи преглед стања Правитељствене касе.¹⁰⁰

---

⁹⁸ АС, НОЈ, Ф VII, р – 133/848.

⁹⁹ АС, НОЈ, Ф VII, р-133/848. Начелник среза темнићког и окружни начелник, због одлагања скупштине, пуномоћје су потписали 26. јуна.

¹⁰⁰ Зборник закона и уредба и уредбени указа издани у књажеству србском од 1-ог јануара 1847. до конца декемвра 1848, у Београду, 1849. стр. 174.

Питање странаца је било постављено и на овој скупштини. Било је предлога да се страни држављани не примају у државну службу, као и предлога да се страни држављани не могу постављати на важније функције. Депутати Јагодинског окружја предлагали су да се странци никако не примају у службу, али нису ништа истакли о положају странаца који су се већ налазили у Србији. За разлику од њих, депутати Ћупријског окружја предлагали су пријем у службу само оних странаца који су потребни, као професори, инжењери и лекари. У предлозима депутата из свих округа тражено је да се од страних држављана отпусте сви они који својим радом нису били „...*достојни народног поверења*“.¹⁰¹

Такође, поново је постављено и питање чиновника. Депутати Јагодинског и Ћупријског округа, са представницима осталих округа, поднели су предлог да се чиновницима забрани бављење трговином. Уколико би се неко од чиновника и даље бавио трговином, предлагали су да се отпусти из службе. Истовремено је поднет предлог од стране депутата из свих округа, да се и свештеницима забрани бављење трговином.¹⁰²

Депутати Ћупријског округа, са представницима још десет округа, предлагали су да се забрани постојање партија у народу, и да се сви покушаји стварања партија оштро казне. Са представницима још три округа, депутати Ћупријског округа, предлагали су да се члановима Совјета, иначе противницима Томе Вучића - Перишића, Стевану Книћанину, Лази Зубану и Директору Књажеве канцеларије Алекси Јанковићу из Правитељствене касе издаје пензија. Депутати Јагодинског и Ћупријског окружја, са депутатима још четири округа, предложили су да се од Порте затражи наследност Књажевског достојанства династији Карађорђевић.¹⁰³

Депутати ћупријског окружја предлагали су да се чиновници, који приме мито, избаце из службе. Депутати Јагодинског окружја предложили су да се чиновници по способности примају и унапређују у служби. Депутати Ћупријског окружја предлагали су да се промени дотадашњи начин отпуштања кметова из службе, и да срески начелник може само по тужби општине променити кмета. Депутати Ћупријског окружја предлагали су да се у државну службу примају млади и школовани људи према указаној потреби, без обзира на њихово стање и фамилију. На крају, депутати

---

¹⁰¹ Зборник закона и уредаба ... стр. 176.

¹⁰² Зборник закона и уредаба ... стр. 177.

¹⁰³ Зборник закона и уредаба ... стр. 178.

Јагодинског окружја су предлагали, да се свако своје дужности придржава, и да се нико не меша у послове других.¹⁰⁴

Депутати Јагодинског окружја предлагали су да се новац из Правитељствене касе не даје појединцима без довољно сигурности у добрима.¹⁰⁵ У области трговине, депутати Јагодинског окружја предлагали су, да се ради побољшања трговине путеви и мостови свуда по Србији у добром стању одржавају. Депутати Јагодинског окружја предлагали су, кад је побољшање трговине у питању, да се по примеру осталих европских држава, помоћ државе трговцима успостави путем давања кредита.¹⁰⁶

*

Унутрашњи сукоби нису били решени ни после Петровске скупштине. Колико је стање било тешко, говори чињеница да је крајем јула било издато наређење Јагодинском, Ћупријском, Крушевачком и Смедеревском начелству да буду спремни да подигну народ на оружје, када се то буде тражило од њих. Разматрала се и могућност премештаја престонице у Крагујевац и сазивања нове скупштине, због решења сукоба кнеза и Томе Вучића.

Због таквог стања у земљи, кнез Александар Карађорђевић је ради смиривања народа, наложио да се његова прокламација са скупштине, преко више и ниже власти верно и најтачније пренесе народу, са тврдњом да ће „...*жеље и молбе народа бити све испуњене, које се не противе Уставу и ползи Отечества*“. Намера кнеза Александра била је да цео народ буде упознат са његовим намерама и жељама. Представници власти били су у обавези да наводе из прокламације спроводе својим примером. Свако одступање, било у званичним односима, или у приватном животу најстрожије би се кажњавало.

Окружно начелство добило је 71 примерак прокламације. По један примерак је задржан у окружном и среским начелствима, а остали су подељени свим општинама. Срески начелници били су обавезни да са општинским властима одреде места и начин окупљања ради упознавања са прокламацијом, с тим да је из сваке куће морао да присуствује бар по један човек. Срески начелници били су дужни да прочитају и протумаче прокламацију на овим окупљањима. Истовремено, окружна и среске власти

---

¹⁰⁴ Зборник закона и уредаба ... стр. 202.

¹⁰⁵ Зборник закона и уредаба ... стр. 228.

¹⁰⁶ Зборник закона и уредаба ... стр. 186. У одговору Попечитељства унутрашњих дела о овом предлогу, стоји да Попечитељство још није у стању такве установе (банке) основати.

морале су да мотре да се ред и поредак одржи, да се они који шире сплетке, интриге и лажи, а посебно они који би народ делили на партије и незадовољство у народу увлачили хватају, испитују и кажњавају.

Начелник среза левачког добио је 33 примерка прокламације. Он је лично са прокламацијом упознао народ у 26 општина, а у осталим општинама то је учинио окружни начелник Ранко Матејић, јер начелник среза левачког због болести није могао то да учини.¹⁰⁷

*

После скупштине је образована једна комисија од пет чланова, која је, према скупштинским захтевима, требало да изради предлоге скупштинских решења. Од многобројних захтева, који су поднети на скупштини, ни један важнији није био прихваћен. Само је прихваћен мањи број молби и захтева, који нису имали никаквог утицаја на стварне промене у земљи. О прихваћеним захтевима свако окружје је упознато посебним дописима, са наредбом да се са тим одлукама упозна сво становништво округа.

---

¹⁰⁷ АС, НОЈ, Ф VII, р-133/848.

Закључак

Нарочиту активност депутати Јагодинског и Ћупријског округа показали су у вези са проблемима, који су тиштили већину становништва земље. То се пре свега односило на рад и реорганизацију судства, злоупотребе локалног полицијског чиновништва и свештенства, избор и рад локалних општинских органа. Ипак, међу предлозима јављали су се и предлози као последица нових економских односа. Међу таквим предлозима су предлози депутата Јагодинског окружја око уређења саобраћаја ради побољшања трговине и стварања посебног трговачког кредита, као и веће сигурности у додељивању позајмица из Правитељствене касе. Значајни су и предлози око редовног одржавања скупштине, и веће контроле државних финансија и закона од стране скупштине, али они, као и већина других, нису били прихваћени.

CONCLUSION

Delegates of Jagodina and Ćuprija's County showed special activity concerning problems which bothered most of the country's population. That referred to the work and reorganization of the judiciary, misuse of the local police clerical staff and clergy and the work of the local government. Still, among proposals were those which were results of the new economic relations, like proposals about traffic organization for trade improvement and creating a special commercial credit and also for bigger safety in assigning loans from miniseries' cashboks. Significant suggestions were those about regular sessions of parliament and more rigorous control of state finances and parliament's laws. But, like most of others, they were not accepted.